

Fatale woningbranden 2003 en 2008 t/m 2011: een vergelijking

Managementsamenvatting

Inzicht in kritische factoren bij fatale woningbranden is onontbeerlijk om gericht en effectief brandveiligheidsbeleid te kunnen voeren. Het Nederlands Instituut Fysieke Veiligheid (NIFV) verzamelt daarom sinds enige jaren (2003, 2008, 2009 en 2010) structureel data over fatale woningbranden in Nederland. Hier worden nu de gegevens van 2011 aan toegevoegd. Het NIFV werkt daarbij samen met het Nederlands Brandweer Documentatie Centrum (NBDC) en de bij de betreffende branden betrokken brandweerkorpsen en brandonderzoekteams, die aan de hand van een vragenlijst van het NIFV de gegevens leveren over de fatale woningbranden. Op basis van de gegevens analyseert het NIFV de oorzaken, omstandigheden en het verloop van de fatale woningbranden. Het onderzoek naar de fatale woningbranden in 2011 is in opdracht van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) van het ministerie van Veiligheid en Justitie verricht.

In dit rapport worden de resultaten van de analyses van de fatale woningbranden in 2003, 2008, 2009, 2010 en 2011 met elkaar vergeleken en gecombineerd. Het betreft de fatale woningbranden die niet met opzet zijn veroorzaakt, ofwel: de fatale woningbranden waarvoor vaststaat dat geen sprake was van brandstichting¹, moord of zelfmoord. Opgemerkt wordt dat combinatie van de gegevens ervan uit gaat, dat het effect (de effecten) van eventuele beleidsaanpassingen en andere ontwikkelingen in de betreffende periode op de verschillende gegevens, niet opweegt tegen de 'natuurlijke' variatie in de data. De analyse van de fatale woningbranden in 2011 is in een separaat rapport weergegeven.²

In de jaren 2003, 2008, 2009, 2010 en 2011 hebben in totaal 167 (niet-opzettelijke) fatale woningbranden plaatsgevonden; hierbij vielen 184 (dodelijke) slachtoffers. Van deze fatale woningbranden zijn de kenmerken nader bestudeerd. Een aantal aspecten is wel voor de (slachtoffers van de) fatale woningbranden in 2008, 2009, 2010 en 2011 onderzocht, maar niet voor die in 2003. Dit betreft, onder andere, de mobiliteit van het slachtoffer, de factor die naar oordeel van de respondent van de brandweer bepalend was voor de dodelijke afloop van de brand ('fataliteitfactor'), het moment van overlijden en een aantal relaties ('crosslinks') tussen verschillende kenmerken van de fatale woningbranden (zoals de relatie tussen de aanwezigheid van rookmelders en de mobiliteit van het slachtoffer). Exclusief de fatale woningbranden in 2003, gaat het in 2008, 2009, 2010 en 2011 tezamen om 122 fatale woningbranden met 132 slachtoffers.

Het onderzoek richt zich alleen op fatale woningbranden. Niet-fatale woningbranden zijn in het onderzoek niet meegenomen.

---

¹ Bij 'brandstichting' gaat het om moedwillige brandstichting door toerekeningsvatbare volwassenen; uitgesloten zijn, bijvoorbeeld, branden die door spelende kinderen of verwarde volwassenen zijn veroorzaakt.

² *Fatale woningbranden 2011*. NIFV, 2012.

Conclusies

Uit de vergelijking en de combinatie van de resultaten van de onderzoeken naar de fatale woningbranden in 2003, 2008, 2009, 2010 en 2011 zijn de volgende conclusies te trekken.

NB: Als een conclusie *niet* de fatale woningbranden in 2003 betreft, is dat expliciet vermeld.

1. *De aantallen fatale woningbranden en slachtoffers in de laatste drie jaar (2009 t/m 2011) zijn duidelijk kleiner dan in 2003 en 2008. De oorzaak van het verschil is niet bekend; ook kan niet gezegd worden of er sprake is van toeval of niet.*

In 2003 en 2008 vonden 45, respectievelijk 44 fatale woningbranden plaats waarbij in totaal 52, respectievelijk 49 doden vielen. In 2009, 2010 en 2011 vonden, respectievelijk, 22, 30 en 26 fatale woningbranden plaats waarbij, respectievelijk, 25, 30 en 28 doden vielen.

2. *Een van de belangrijkste oorzaken van fatale woningbranden is roken.*

In elk van de onderzochte jaren is roken steeds één van de drie belangrijkste oorzaken van fatale woningbranden. Van de fatale woningbranden in de onderzochte jaren tezamen is roken de meest voorkomende oorzaak (N=43, 34% van de fatale woningbranden waarvan de oorzaak bekend is, cumulatief).

Jaarlijks is van een groot deel van de fatale woningbranden de oorzaak niet bekend. In de onderzochte jaren gaat het om 39 (cumulatief) van de fatale woningbranden.

3. *Fatale woningbranden ontstaan tamelijk vaak in mogelijk schuimrubber houdend meubilair.*

In elk van de onderzochte jaren ontstond een relatief groot deel van de fatale woningbranden in (gestoffeerd) meubilair en bedden/matrassen. In de onderzochte jaren tezamen ontstonden 31 (27% van de fatale woningbranden waarvan bekend is in welk object ze zijn ontstaan, cumulatief) fatale woningbranden in meubilair en 18 (16%, cumulatief) in bed/matras.

Van 53 (cumulatief) van de fatale woningbranden is niet bekend in welk object de brand ontstond.

4. *Fatale woningbranden die door roken worden veroorzaakt, ontstaan vaak in (gestoffeerd) meubilair en bedden/matrassen.*

In elk van de jaren 2008, 2009, 2010 en 2011 ontstond het merendeel van de branden die werden veroorzaakt door roken, in meubilair en bed/matras; in 2003 is deze relatie niet onderzocht. Van de 32 branden die in totaal in die jaren werden veroorzaakt door roken (33% van de fatale woningbranden waarvan de oorzaak bekend is, cumulatief), zijn er 27 ontstaan in meubilair (N=17) en bed/matras (N=10).

5. *Fatale woningbranden ontstaan tamelijk vaak in de woonkamer en de slaapkamer.*

In elk van de onderzochte jaren ontstond het grootste deel van de fatale woningbranden in de woon- of slaapkamer. In de onderzochte jaren tezamen ontstonden 60 fatale woningbranden (42% van de fatale woningbranden waarvan bekend is in welke ruimte ze zijn ontstaan, cumulatief) in de woonkamer, 36 (25%, cumulatief) in de slaapkamer en 10 (7%, cumulatief) in de (gecombineerde) woon-/slaapkamer.

Van 23 (cumulatief) van de fatale woningbranden is niet bekend in welke ruimte ze zijn ontstaan.

6. *Fatale woningbranden vinden vaak plaats in appartementen/flatwoningen en rijtjeswoningen.*

In elk van de onderzochte jaren komen fatale woningbranden relatief vaak voor in deze typen woningen. In de onderzochte jaren tezamen kwamen 65 fatale woningbranden (40% van de fatale woningbranden waarvoor het type woning bekend was, cumulatief) voor in appartementen/flatwoningen en 46 (29%, cumulatief) in rijtjeswoningen.

Voor 6 (cumulatief) van de fatale woningbranden is niet bekend in welk type woning deze plaatsvonden.

7. *Bij relatief weinig van de woningen waarin een fatale brand woedde waren functionerende rookmelders aanwezig.*

Het merendeel van de slachtoffers van de fatale woningbranden waarbij wel een functionerende rookmelder aanwezig was, was verminderd zelfredzaam.³

In 21 (18% van de fatale woningbranden waarbij bekend was of een rookmelder in de woning aanwezig was of niet, cumulatief) van de woningen waar in alle onderzochte jaren een fatale brand woedde, was een functionerende rookmelder(s) aanwezig.

In de jaren 2008, 2009, 2010 en 2011 waren de slachtoffers van 14 van de 17 fatale woningbranden waarbij een functionerende rookmelder aanwezig was, om verschillende redenen verminderd zelfredzaam (in 2003 is deze relatie niet onderzocht).

De onderzoeken geven overigens geen informatie over de effectiviteit van rookmelders; daarvoor is het nodig te onderzoeken hoeveel mensen dankzij alarmering door een rookmelder tijdig aan een woningbrand weten te ontkomen.

---

³ Voor 'zelfredzaamheid' is de volgende definitie gehanteerd: zelfredzaam is iemand die geen beperkingen heeft in visuele en auditieve waarneming, geen verstandelijke beperking heeft en geen beperkingen heeft op het gebied van mobiliteit; 'verminderd zelfredzaam' is iemand die een of meerdere beperkingen heeft in visuele en auditieve waarneming, een verstandelijke beperking heeft en/of beperkingen heeft op het gebied van mobiliteit. Bij de conclusies over de zelfredzaamheid van de slachtoffers van fatale woningbranden wordt het voorbehoud gemaakt dat het voor de respondenten moeilijk kan zijn dit kenmerk goed te beoordelen.

8. *Elk jaar treft een relatief groot deel van de fatale woningbranden personen in de leeftijdscategorie 60 jaar en ouder.*

In de onderzochte jaren tezamen waren 75 van de slachtoffers (45% van de slachtoffers van wie de leeftijd bekend is, cumulatief) 60 jaar en ouder.

Dit is relatief veel, vergeleken met de leeftijdverdeling van de Nederlandse bevolking. Blijkens data van het CBS⁴ was 21% van de Nederlandse bevolking 60 jaar of ouder, gemiddeld over de jaren 2003 en 2008 tot en met 2011.

Van 19 (cumulatief) van de slachtoffers van de fatale woningbranden was de leeftijd niet bekend.

9. *Elk jaar treft een relatief groot deel van de fatale woningbranden personen die niet of beperkt zelfstandig mobiel zijn.*⁵

In de jaren 2008, 2009, 2010 en 2011 tezamen waren 41 van de slachtoffers (39% van de slachtoffers van wie de mate van mobiliteit bekend was, cumulatief) beperkt of niet zelfstandig mobiel.

Van 26 van de slachtoffers was niet bekend in welke mate zij zelfstandig mobiel waren.

10. *Fatale woningbranden treffen zowel slapende mensen als mensen die wakker zijn.*

In de onderzochte jaren tezamen waren 100 van de slachtoffers (56% van de slachtoffers van wie de mate van alertheid bekend was, cumulatief) in slaap of vermoedelijk in slaap en 78 (44%, cumulatief) van de slachtoffers (vermoedelijk) wakker ten tijde van de brand. Van 6 van de slachtoffers (cumulatief) is dit gegeven onbekend.

11. *De slachtoffers van fatale woningbranden worden zowel in de ruimte waarin de brand is ontstaan, als in een andere ruimte in de woning aangetroffen.*

In de onderzochte jaren tezamen zijn 98 van de slachtoffers (64% van de slachtoffers voor wie dit gegeven bekend is, cumulatief) aangetroffen in de ruimte waarin de fatale woningbrand is ontstaan. Dit geeft aan dat deze slachtoffers geen kans gehad hebben om de brand te ontvluchten.

Dit is in de onderzochte jaren vaak het geval voor fatale woningbranden ontstaan in de woonkamer, de slaapkamer en de gecombineerde woon-/slaapkamer; cumulatief geldt dat voor 67% van de fatale woningbranden die in deze ruimten zijn ontstaan. In de overige ruimtes waar fatale woningbranden zijn ontstaan, zijn de slachtoffers naar verhouding minder vaak ook gevonden.

54 (36%, cumulatief) van de slachtoffers zijn in een andere ruimte gevonden dan de ruimte waarin de brand ontstond. Voor 32 (cumulatief) van de slachtoffers is dit gegeven niet bekend.

---

⁴ *statline.cbs.nl*

⁵ Bij de conclusies over de mobiliteit van de slachtoffers van fatale woningbranden wordt het voorbehoud gemaakt dat het voor de respondenten moeilijk kan zijn dit kenmerk goed te beoordelen.

12. *De respondenten van de brandweer hebben in de jaren 2008, 2009, 2010 en 2011 als de factoren die de fataliteit van de brand hebben bepaald, met name genoemd:*

- *bij de branden waarbij het slachtoffer (vermoedelijk) sliep: de snelheid van de brandontwikkeling, beperkte mobiliteit van het slachtoffer en een late ontdekking van de brand;*
- *bij de branden waarbij het slachtoffer (vermoedelijk) wakker was: beperkte mobiliteit van het slachtoffer.*

13. *Slachtoffers van fatale woningbranden overlijden veelal ter plaatse.*

In de onderzochte jaren tezamen zijn 149 van de slachtoffers (84% van de slachtoffers van wie bekend is waar zij overleden zijn, cumulatief) ter plaatse overleden.

Van 6 slachtoffers is dit gegeven onbekend.

14. *Een groot deel van de slachtoffers van fatale woningbranden is vermoedelijk reeds voor aankomst van de brandweer overleden.*

Bij de fatale woningbranden in 2008, 2009, 2010 en 2011 waren 83 van de slachtoffers (73% van de slachtoffers voor wie bekend is wanneer zij overleden zijn, cumulatief) vermoedelijk reeds voor aankomst van de brandweer overleden.

Van 18 slachtoffers (cumulatief) is niet bekend wanneer zij overleden zijn.

Aanbevelingen

1. De basis van de onderzoeken 'fatale woningbranden' heeft een aantal beperkingen. Om de basis van het onderzoek te verbeteren, wordt aanbevolen
  - fatale woningbranden altijd en centraal te registreren en te onderzoeken hoe een sluitend systeem voor registratie gerealiseerd kan worden;
  - gegevens over fatale woningbranden tijdig, dat wil zeggen op korte termijn na plaatsvinden van de fatale woningbranden, te verzamelen;
  - gegevens over fatale woningbranden op gestandaardiseerde en gestructureerde wijze te verzamelen.
2. Het is aan te bevelen ook de oorzaken, omstandigheden en het verloop van woningbranden waarbij geen dodelijke slachtoffers vielen, structureel te onderzoeken. Dit kan het inzicht in kritische factoren bij (overleven van) fatale woningbranden vergroten en biedt de mogelijkheid de effectiviteit van beleidsmaatregelen te toetsen. De onderzoeken 'fatale woningbranden' bieden geen volledig inzicht in de effectiviteit van beleidsmaatregelen.
3. Het verdient aanbeveling om bij elke fatale woningbrand direct op locatie brandonderzoek te laten verrichten door opgeleide brandonderzoekers.
4. Elk jaar treft een relatief groot deel van de fatale woningbranden personen in de leeftijdscategorie 60 jaar en ouder. Het verdient aanbeveling nader te onderzoeken wat de (combinatie van) factoren zijn die deze leeftijdsgroep kwetsbaarder maken voor fatale woningbranden dan andere leeftijdsgroepen.